

Rolnictwo ekologiczne w Polsce na tle krajów członkowskich Unii Europejskiej i świata

Kamila Puppel¹, Monika Łukasiewicz¹,
Tomasz Sakowski², Beata Kuczyńska¹,
Grzegorz Grodkowski¹, Paweł Solarczyk¹,
Arkadiusz Matuszewski¹

¹Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Wydział Nauk o Zwierzętach

²Instytut Genetyki i Hodowli Zwierząt PAN w Jastrzębcu

Ideą rolnictwa ekologicznego jest świadome wykorzystanie ekosystemów, czyli zmniejszenie obciążenia środowiska produkcją rolną. Natomiast cele wyznaczane przez produkcję ekologiczną to: ochrona środowiska, wzrost żyzności i aktywności gleby, pielęgnacja i kształtowanie bioróżnorodności oraz wytwarzanie żywności wysokiej jakości [26]. System ekologiczny jest przyjazny dla środowiska także dzięki zamkniętemu obiegowi materii – wszystkie zabiegi wykonywane na terenie gospodarstwa są ze sobą powiązane. Dodatkowo w produkcji ekologicznej ważne jest pojęcie rozwoju zrównoważonego, który składa się z współzależnych czynników, jakimi są ekologia, ekonomia i społeczność. Elementami ekologii są: długotrwałe wykorzystanie odnawialnych zasobów, efektywne wykorzystanie nieodnawialnych źródeł energii oraz utrzymanie stabilności ekosystemów i procesów w nich zachodzących. Produkcja bezpiecznej żywności wysokiej jakości i ochrona obszarów wiejskich to tylko niektóre z funkcji ekonomiczno-społecznych rolnictwa ekologicznego.

Rolnictwo ekologiczne oparte jest na współpracy człowieka z naturą. Wykorzystuje powiązania żywych organizmów ze środowiskiem oraz między sobą. Jest alternatywą dla rolnictwa konwencjonalnego. Jednym z prekursorów tego typu gospodarowania był J. von Liebig, który stworzył koncepcję zamkniętego systemu rolnictwa opartego na uprawie roślin z wykorzystaniem węgla i azotu atmosferycznego, a także glebowych składników mineralnych. Gospodarowanie oparte na prawach przyrody rozwijało się niezależnie w różnych krajach, m.in. w Austrii, Szwajcarii, Wielkiej Brytanii i Francji [1]. Za początek rolnictwa ekologicznego uznaje się rok 1924, ale dopiero w latach 70. XX wieku wzrosło zainteresowanie alternatywnymi sposobami gospodarowania w rolnictwie, m.in. w Europie Zachodniej i USA. Można to uznać za sprzeciw w stosunku do intensywnej produkcji, pochłaniającej coraz większe ilości chemicznych środków ochrony roślin oraz nawozów mineralnych. Pojawiły się wówczas organizacje, które zajęły się promowaniem alternatywnych rozwiązań w rolnictwie. W ramach ich inicjatywy powstała w 1972 r. Międzynarodowa Federacja Rolnictwa Ekologicznego (IFOAM), która zajmuje się promowaniem i rozpowszechnianiem zasad i celów rolnictwa ekologicznego oraz wyznacza kryteria ekologicznego gospodarowania. Organizacja ta z jednej strony odrzuca stosowanie syntetycznych środków produkcji, nawozów i pestycydów, a z drugiej promuje stosowanie agrotechniki, która jest nastawiona na wykorzystanie naturalnych mechanizmów, za pomocą których można kształtować agrobiocenozę oraz podnosić żyzność gleby. Jedną z podstawowych zasad funkcjonowania IFOAM jest wymiana informacji oraz konfrontacja

zasad ekologicznego gospodarowania na rzecz rozwoju rolnictwa ekologicznego. Organizacja ta systematycznie organizuje spotkania i konferencje naukowe, w celu uzupełniania wiedzy i podejmowania ważnych decyzji w kwestii rozwoju i zasad obowiązujących w rolnictwie ekologicznym [28].

W Polsce pionierem rolnictwa ekologicznego był hrabia Stanisław Karłowicz, który w 1931 r. w majątku w Szelejewie koło Gostynia na powierzchni ponad 1700 ha wprowadził metodę biodynamiczną [1]. W 1938 r. w Poznaniu powstało Towarzystwo Krzewienia Zasad Życia i Gospodarki Zgodnie z Przyrodą. Niestety wojna zahamowała jego rozwój. W 1960 r. metodę biodynamiczną podjął inż. Julian Osetek w gospodarstwie w Nakle nad Notecią. Rolnictwo ekologiczne stopniowo rozwijało się na ziemiach polskich. Organizowane były kursy i szkolenia dla rolników nim zainteresowanych. W 1983 r. w Poznaniu odbyła się konferencja, na której prof. Mieczysław Górny z Katedry Gleboznawstwa SGGW-AR w Warszawie zaproponował powołanie Stowarzyszenia Producentów Żywności Metodami Ekologicznymi. Tematem zainteresowało się kilku pasjonatów, m.in. inż. Julian Osetek, a 1 września 1989 r. zarejestrowano Stowarzyszenie Producentów Żywności Metodami Ekologicznymi EKOLAND. Kolejną jednostką, mającą od 1993 r. uprawnienia do wydawania certyfikatów było Polskie Towarzystwo Rolnictwa Ekologicznego.

Bardzo ważnym aspektem, który wpłynął na rozwój tej gałęzi rolnictwa było przystąpienie Polski do Unii Europejskiej. Wspólna Polityka Rolna UE poprzez finansowe wsparcie w ramach Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich umożliwiła przekwalifikowanie wielu gospodarstw na ekologiczne [27].

Ustawodawstwo w zakresie rolnictwa ekologicznego

Według informacji zebranych przez FiBL (Research Institute of Organic Agriculture) w 2017 roku w 87 krajach były wprowadzone własne regulacje prawne dotyczące produkcji ekologicznej, w trakcie opracowywania prawodawstwa było 18 krajów, a 37 (głównie w Azji i Afryce) przyjęło standardy międzynarodowe regulowane przez IFOAM [4].

Na poziomie prawa wspólnotowego problematykę rolnictwa ekologicznego regulują następujące akty prawne:

- Rozporządzenie Wykonawcze Komisji (UE) 2017/2273 z dnia 8 grudnia 2017 r. [25],
- Ustawa o rolnictwie ekologicznym [29],
- Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1235/2008 z dnia 8 grudnia 2008 r. [17],
- Rozporządzenie Komisji (WE) nr 889/2008 z dnia 5 września 2008 r. [16],
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 834/2007 z dnia 28 czerwca 2007 r. [14].

Dodatkowo produkcja ekologiczna w Polsce jest regulowana przez:

- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 11 maja 2016 r. [24],
- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 26 maja 2015 r. [23],
- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 26 maja 2015 r. [22],
- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 28 kwietnia 2015 r. [21],
- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 marca 2010 r. [20],
- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 2 marca 2010 r. [19],
- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 1 kwietnia 2009 r. [18],
- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 22 stycznia 2008 r. [15],
- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 1 lipca 2004 r. [13],
- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 1 lipca 2004 r. [12].

System kontroli w rolnictwie ekologicznym

System kontroli i certyfikacji w rolnictwie ekologicznym stanowią: Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych (IJHARS), Inspekcja Handlowa, Inspekcja Weterynaryjna, Państwowa Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa oraz upoważnione jednostki certyfikujące akredytowane w zakresie rolnictwa ekologicznego, zgodnie z określonymi normami. Minister właściwy do spraw rolnictwa upoważnia na drodze decyzji podmiot ubiegający się o upoważnienie do działania jako jednostkę certyfikującą. Obecnie w Polsce jest 11 jednostek certyfikujących:

- Ekogwarancja PTRE (PL-EKO-01),
- PNG (PL-EKO-02),
- Cobico (PL-EKO-03),
- BioEkspert (PL-EKO-04),
- BIOCERT Małopolska (PL-EKO-05),
- Polskie Centrum Badań i Certyfikacji (PL-EKO-06),
- Agro Bio Test (PL-EKO-07),
- TÜV Rheinland Polska (PL-EKO-08)
- Centrum Jakości AGROEKO (PL-EKO-09),
- SGS Polska (PL-EKO-10),
- DQS Polska (PL-EKO-11).

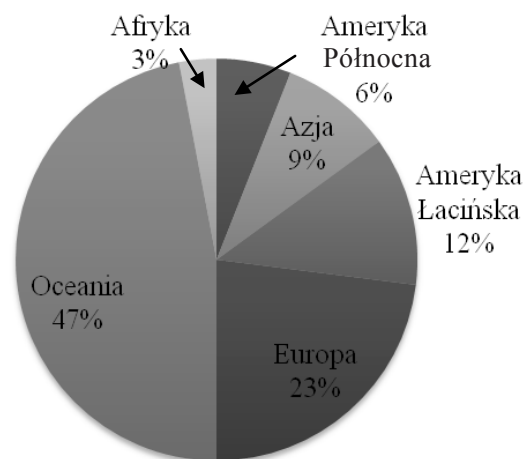
Upoważnienie mogą otrzymać wyłącznie jednostki certyfikujące, które posiadają akredytację Polskiego Centrum Akredytacji w zakresie wymogów określonych w normie PN-EN ISO/IEC 17065:20124 [10] lub przewodniku ISO 65: „Ocena zgodności – Wymagania dla jednostek certyfikujących wyroby, procesy i usługi” [7]. Upoważnienie wydawane jest przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi bezterminowo, jednak może on wycofać upoważnienie jeżeli stwierdzi, że jednostka certyfikująca nie realizuje odpowiednio przekazanych jej zadań.

Obiektywne i niezależne kontrole sprawowane są regularnie, a zebrane wyniki przekazywane są jednostkom certyfikującym. Do 31 stycznia każdego roku ww. jednostki certyfikujące przekazują właściwemu organom wykaz gospodarstw, które zostały skontrolowane w danym roku kalendarzowym. Natomiast do 31 marca każdego roku przygotowywane jest sprawozdanie podsumowujące z działań kontrolnych przeprowadzonych w poprzednim roku [14]. Przepisy rozporządzenia stosuje się na wszystkich etapach produkcji, przygotowania i dystrybucji produktów oraz ich kontroli oraz stosowania oznaczeń odnoszących się do produkcji ekologicznej.

Rolnictwo ekologiczne w Polsce na tle Unii Europejskiej i świata

Według raportu FIBL & IFOAM [4], łączna powierzchnia ekologicznych użytków rolnych na świecie w 2016 roku wynosiła 57,8 mln ha, co stanowi wzrost o prawie 7,5 mln ha w porównaniu z rokiem 2015. Dla porównania, w 1999 roku było to 11 mln ha. Pod względem wielkości areалу wyróżniała się Australia (27,2 mln ha), następnie Argentyna (3 mln ha) i Chiny (2,3 mln ha). Należy podkreślić, że prawie połowa (47%) światowych ekologicznych gruntów rolnych znajduje się w Oceanii (27,3 mln ha), 23% w Europie (13,5 mln ha) i 12% w Ameryce Łacińskiej (7,1 mln ha) – rys. 1. Natomiast kraje, w których wykazano największy udział gruntów ekologicznych to: Liechtenstein (37,7%), Polinezja Francuska (31,3%) i Samoa (22,4%). W globalnej powierzchni ekologicznych użytków rolnych największy udział miały trwałe użytki zielone (58%), następnie zboża (20%) oraz uprawy trwałe (15%).

Dynamiczny rozwój sektora rolnictwa ekologicznego w Polsce na przestrzeni ostatniej dekady znajduje odzwierciedlenie w liczbie gospodarstw ukierunkowanych na ten system gospodarowania. W 2004 roku kontrolą objętych było 3760 gospodarstw ekologicznych, o łącznej powierzchni 82 730 ha. W 2015 roku było ich już 23 015, o powierzchni ok. 580 730 ha, natomiast w roku 2016 odnotowano zmniejszenie powierzchni ekologicznych użytków rolnych o 7,6%, do poziomu 536 579 ha. Województwa warmińsko-mazurskie (108 667 ha) oraz zachodniopomorskie (100 570 ha) charakteryzowały się największą

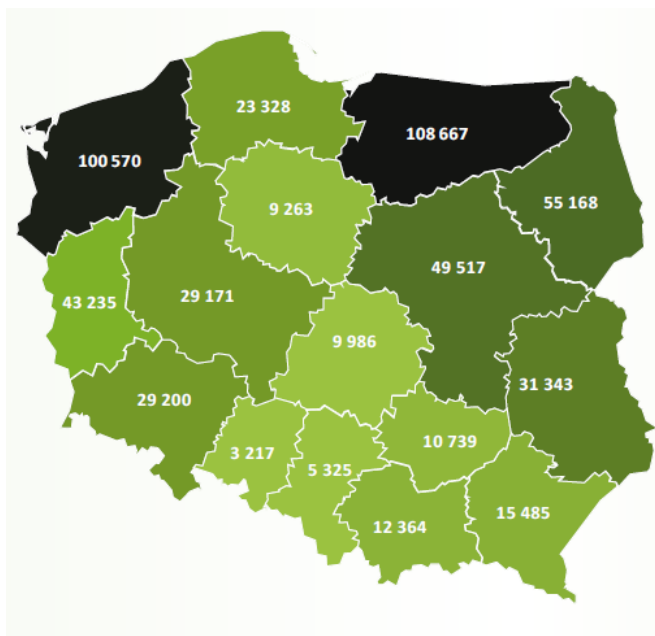

Rys. 1. Udział ekologicznych użytków rolnych na świecie [4]

szą powierzchnią ekologicznych użytków rolnych (rys. 2). Średnia powierzchnia gospodarstwa ekologicznego przekracza obecnie 25 ha, przy średniej krajowej dla gospodarstw konwencjonalnych wynoszącej ok. 10 ha [30].

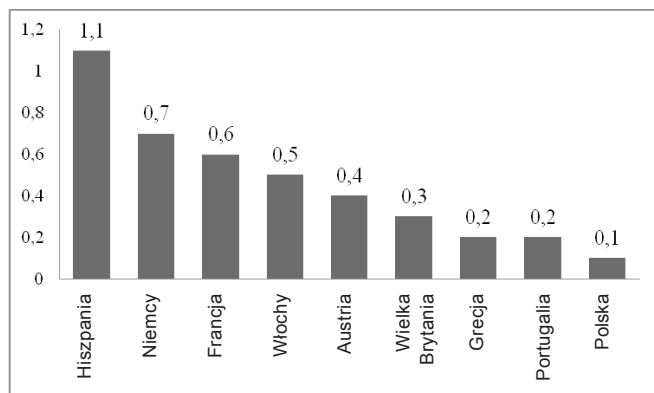
Według FIBL & IFOAM [4], w Unii Europejskiej łączna powierzchnia ekologicznych użytków rolnych wynosiła ponad 11,9 mln ha, a wzrost powierzchni ekologicznej w latach 2012-2016 wyniósł 18,7% [3]. Pod względem wielkości powierzchni wyróżniała się Hiszpania (ponad 2 mln ha), Włochy (blisko 1,8 mln ha), Francja (blisko 1,6 mln ha) oraz Niemcy (ponad 1,2 mln ha), co stanowiło łącznie 54,4% całkowitej powierzchni ekologicznej UE-28. W latach 2012-2016 w Chorwacji i Bułgarii odnotowano wzrost całkowitej powierzchni ekologicznej o ponad 100%, jednak w pięciu państwach członkowskich UE wystąpiła tendencja spadkowa: w Grecji (-25,9%), na Malcie (-35,1%), w Polsce (-18,1%), Rumunii (-21,5%) i Wielkiej Brytanii (-16,9%).

Obszar produkcji ekologicznej można podzielić na trzy główne typy upraw: uprawy rolne (głównie zboża, świeże warzywa, zielonkę i uprawy przemysłowe), trwałe użytki zielone

Rys. 2. Powierzchnia ekologicznych użytków rolnych (ha) w Polsce w 2016 r. [5]

(pastwiska i łąki) oraz uprawy trwałe (drzewa owocowe, jagody, gaje oliwne i winnice). Według raportu Eurostat [3], w 2016 roku pastwiska i łąki osiągnęły łączną powierzchnię ok. 5 mln ha, co stanowiło 45,1% całkowitej powierzchni upraw ekologicznych w UE-28. Uprawy trwałe dominowały w Finlandii (99,0% wszystkich upraw rolnych ekologicznych), Danii (83,4%) i Szwecji (77,9%). Natomiast pod względem udziału pastwisk i łąk w globalnej ekologicznej produkcji rolnej danego kraju wyróżniły się: Irlandia (92,0%), Czechy (85,6%) i Słowenia (81,5%). Hiszpania dominowała nad innymi krajami europejskimi pod względem areалу trwałych użytków zielonych (1,1 mln ha), na drugim miejscu uplasowały się Niemcy (0,7 mln ha), a na trzecim Francja (0,6 mln ha) – rys. 3.

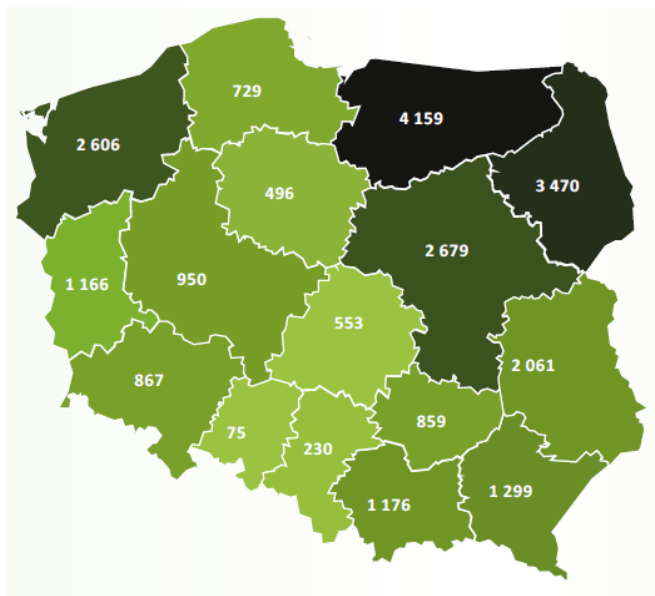

Rys. 3. Powierzchnia trwałych użytków zielonych w systemie ekologicznym (mln ha) w 2016 r. [4]

W 2016 roku na świecie zarejestrowanych było 2,7 miliona producentów ekologicznych (z czego 835 200 pochodziło z Indii), co stanowiło wzrost o prawie 13% w porównaniu z rokiem 2015 [4]. W Polsce w 2016 roku odnotowano 1,6% (23 375) wzrost liczby producentów ekologicznych, w stosunku do stanu z roku 2015. Najliczniejszą grupę stanowili producenci rolni – 22 435 (prawie 96,0%). Najwięcej gospodarstw ekologicznych znajdowało się w województwach: warmińsko-mazurskim (4159), podlaskim (3470), zachodniopomorskim (2679) oraz mazowieckim (2 606) – rys. 4.

W 2016 roku w Unii Europejskiej działalność w zakresie rolnictwa ekologicznego prowadziło ponad 300 tys. producentów rolnych, natomiast w całej Europie 370 tys. Analizując kraje członkowskie UE, najwięcej gospodarstw zarejestrowanych było we Włoszech (64 tys.). Kiedy jednak porównamy dane z całej Europy, to krajem dominującym była Turcja (68 tys.). Na przestrzeni lat 2007-2016 wykazano wzrost liczby producentów ekologicznych w Europie na poziomie +76%, a w krajach członkowskich UE +58%.

Ecovia Intelligence szacuje, że światowy rynek żywności ekologicznej osiągnął w 2016 r. poziom 89,7 mld USD (ponad 80 mld euro). Jak wynika z najnowszych danych, USA przoduje na rynku (38,9 mld euro), następne są Niemcy (9,5 mld

Rys. 4. Liczba producentów ekologicznych w Polsce w 2016 r. [5]

euro), Francja (6,7 mld euro) oraz Chiny (5,9 mld euro). Polski rynek żywności ekologicznej, w porównaniu z rynkiem światowym czy zachodnioeuropejskim, dopiero się rozwija. W 2016 roku osiągnął poziom 700 mln zł (ok. 162 mln euro), a przeciętny Polak wydał w 2015 roku na żywność ekologiczną 4 euro. Należy jednak podkreślić, że rynek ten rozwija się w Polsce bardzo dynamicznie, ok. 10-20% w skali roku [6]. Najwyższe wydatki *per capita* odnotowano w Szwajcarii (274 euro), Danii (227 euro) oraz Szwecji (194 euro). Dodatkowo w Danii wykazano największy udział w rynku produktów ekologicznych, stanowiący 9,7% całego rynku żywności [4]. Według raportu Research Market Transparency [11], Organic Valley z USA jest największym na świecie ekologicznym przetwórcą mleka (ok. 650 mln litrów rocznie), natomiast w Europie liderem jest Arla (ok. 500 mln litrów).

Produkcja zwierzęca. Analizując dane uzyskane na przestrzeni lat 2007-2016, zarówno w Europie, jak i krajach członkowskich UE, najwyższy wzrost pogłowia zwierząt gospodarskich w ekologicznym systemie produkcji wykazano w przypadku drobiu (+130%), na drugim miejscu uplasowało się bydło (+68%) – tabela 1.

Raport Eurostat [3] wskazuje, że Austria miała największy udział produkcji ekologicznej w stosunku do konwencjonalnej w odniesieniu do hodowli owiec i kóz (34,3%) oraz trzody chlewnej (2,32%) i drugi wynik w przypadku bydła (20,7%). Łotwa znalazła się na czele pod względem ekologicznej hodowli bydła (ok. 22% całego pogłowia utrzymywanego w tym kraju).

Według najnowszych danych, pogłowia krów (bez podziału na użytkowość) utrzymywanych w ekologicznych warunkach produkcji w Europie w 2016 roku wynosiło prawie 3,9 mln szt.;

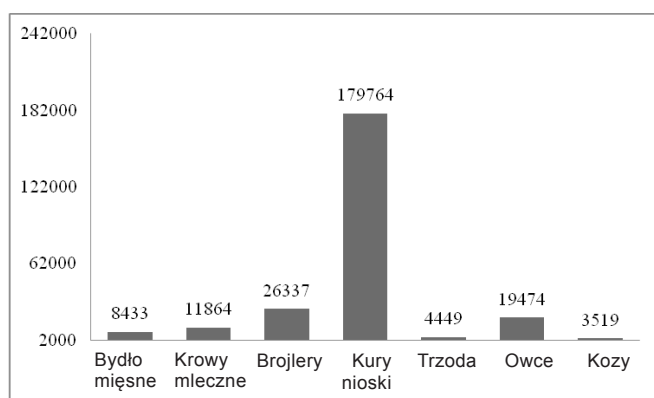
Tabela 1

Zmiany w kształtowaniu się pogłowia zwierząt gospodarskich w ekologicznym systemie produkcji [4]

Gatunek	Europa				Kraje członkowskie UE	
	liczba (szt.)	udział produkcji ekologicznej (%)	zmiany w latach 2015-2016 (%)	zmiany w latach 2007-2016 (%)	liczba (szt.)	udział produkcji ekologicznej (%)
Bydło	3 857 782	3,0	6	68	3 642 372	4,5
Owce	4 591 943	3,0	-1	34	4 365 188	4,5
Trzoda chlewna	992 752	0,6	6	55	963 221	0,7
Drób	45 639 898	1,8	11	131	43 262 652	3,1

najwięcej we Francji (573 623 szt.), Niemczech (410 500 szt.) oraz Austrii (404 648 szt.). W przypadku bydła mlecznego największym producentem była Austria (171 000 szt.), Niemcy (150 000 szt.) oraz Wielka Brytania (127 000 szt.) [2]. Pogłowie owiec wynosiło 4,6 mln szt., a kraje wiodące to Wielka Brytania (841 110 szt.) oraz Włochy (785 170 szt.). W ekologicznych warunkach produkcji utrzymywano 992 752 szt. trzody chlewnej, a krajami wiodącymi były Niemcy (118 000 szt.) oraz Dania (66 000 szt.).

IJHARS [5] podaje, że w Polsce w 2016 roku, w porównaniu do roku 2015, uległa obniżeniu liczba bydła przeznaczonego na mięso (-7,8%), świń (-29,5%) i owiec (-24,4%), zwiększyła się natomiast liczba kur niosek (+29,1%), brojlerów (+14,0%), kóz (+7,7%) i krów mlecznych (+6,8%).

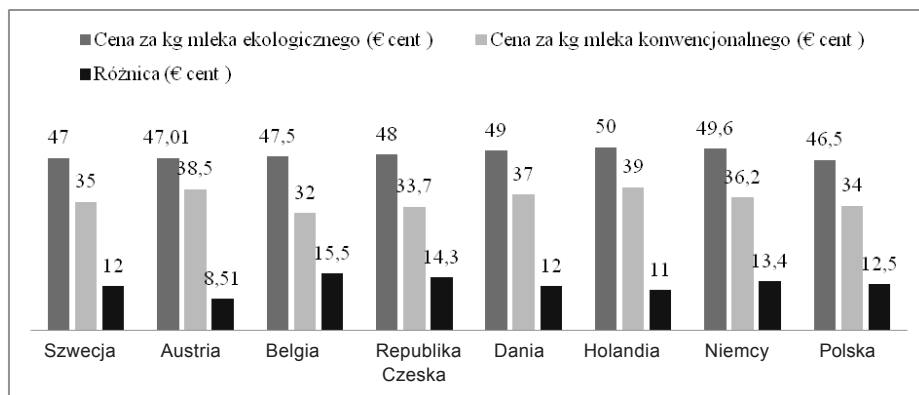

Rys. 5. Pogłowie zwierząt gospodarskich w systemie ekologicznym (szt. fizyczne) w 2016 r. [5]

Tabela 2

Produkcja ekologiczna wybranych artykułów rolno-spożywczych w poszczególnych województwach w 2016 r. [5]

Województwo	Mleko krowie (hektolitry)	Przetwórstwo mleka i wyrób serów (tony)	Przetwórstwo mięsa i ryb (tony)
Dolnośląskie	8 279,00	2,64	0,00
Kujawsko-pomorskie	9 630,00	2 900,00	36,00
Lubelskie	1 895,00	0,00	294,67
Lubuskie	3 850,00	0,00	26,00
Łódzkie	2 276,50	0,00	0,00
Małopolskie	63 966,89	192,81	141 321,31
Mazowieckie	22 718,30	137,62	934,79
Opolskie	0,00	0,00	0,00
Podkarpackie	38 700,00	548,56	1 0865,75
Podlaskie	12 287,50	2 234,22	0,00
Pomorskie	16 620,00	5 400,00	101,61
Śląskie	7 050,00	0,00	0,00
Świętokrzyskie	1 139,00	0,00	0,00
Warmińsko-mazurskie	1 9155,00	394,60	0,00
Wielkopolskie	27 012,67	12,67	43,65
Zachodniopomorskie	34 104,55	0,00	415,00
Polska	242 031,74	149 305,26	154 038,77

Rys. 6. Kształtowanie się cen uzyskiwanych za kg mleka ekologicznego w krajach europejskich w 2017 r. (opracowanie własne Puppel i Sakowski, dane niepublikowane)

FIBL & IFOAM [4] wykazał w 2016 roku prawie 2-krotny wzrost produkcji mleka ekologicznego w Europie względem roku 2007, wynoszący prawie 4,4 mln ton. W Polsce produkcja ekologicznego mleka krowiego w 2015 roku wynosiła 238 557 hektolitry i była o 12,7% mniejsza w porównaniu z rokiem 2014, natomiast w 2016 roku wzrosła o +1,5% w stosunku do roku 2015 i kształtowała się na poziomie 242 032 hektolitry (tab. 2).

Łuczka-Bakuła [9] podaje, że relacje cen żywności ekologicznej do cen żywności konwencjonalnej w Unii Europejskiej są silnie zróżnicowane i zależą m.in. od dojrzałości rynku, relacji popytowo-podażowej i kanałów dystrybucji. Konsumenty są gotowi zapłacić więcej za produkty ekologiczne. W Belgii, Republice Czeskiej, Niemczech oraz w Polsce średnia cena surowego mleka ekologicznego jest wyższa o ponad 12,5 eurocenta niż mleka konwencjonalnego (rys. 6).

Podsumowanie

Rolnictwo ekologiczne można zaliczyć do jednej z najszybciej rozwijających się dziedzin rolnictwa na świecie. Zarówno hodowla zwierząt, jak i uprawa roślin oraz produkcja ekologicznych sadów wykazują trend wzrostowy w państwach członkowskich UE. Gospodarstwa ekologiczne są większe niż nieekologiczne, a ich posiadacze są młodszy. W Unii Europejskiej coraz większym zainteresowaniem cieszą się produkty rolne pochodzące z gospodarstw ekologicznych. Chów zwierząt według zasad ekologicznych to jedna z innowacyjnych, kompleksowych technologii produkcji żywności, polegająca na zachowaniu równowagi między produkcją i naturą, a dodatkowo pozytywnie wpływająca na środowisko naturalne. Jest ona odpowiedzią na zapotrzebowanie rynku, gdzie coraz bardziej świadomi ekologicznie konsumenci skłaniają się ku produktom uzyskiwanym takimi metodami.

Literatura: 1. **Ducka M.**, 2011 – Ekologiczne rolnictwo i ogrodnictwo. Falenty, Krajowe Centrum Edukacji Rolniczej w Brwinowie. 2. **European Commission**, 2016 – Facts and figures on organic agriculture in the European Union (http://ec.europa.eu/agriculture/rca/pdf/Organic_2016_web_new.pdf). 3. **Eurostat**, 2017 – https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Organic_farming_statistics. 4. **FIBL & IFOAM – Organics International**, 2018 – The World of organic agriculture. Statistics & Emerging trends (<https://shop.fibl.org/chde/mwd/downloads/download/link/id/1093/>). 5. **IJHARS**, 2017 – Główny Inspektorat Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych. Raport o stanie rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 2015-2016, Warszawa. 6. **IMAS International**, 2017 – Żywność ekologiczna w Polsce (http://imas.pl/wp-content/uploads/2017/12/Zywnosc_ekologiczna_w_Polsce_2017_IMAS_International.pdf). 7. **ISO 65**: Ocena zgodności – Wymagania dla jednostek certyfikujących wyroby, procesy i usługi (https://www.pca.gov.pl/download/data/rep-files/userfiles/_public/dokumenty_pca/dokumenty_ogolne/dacs-01_4.pdf). 8. **Kwiecień T.W.**, 1998 – O rolnictwie biodynamicznym- refleksje

syjnie. **Poradnik Gosp.** 4, 64. **9. Łuczka-Bakuła W.**, 2007 – Rynek żywności ekologicznej. Wyd. PWE, Warszawa. **10. PN-EN ISO/IEC 17065:2012** (<https://www.en-standard.eu/din-en-iso-iec-17065-konformitatsbewertung-anforderungen-an-stellen-die-produkte-prozesse-und-dienstleistungen-zertifizieren-iso-iec-17065-2012-deutsche-und-englische-fassung-en-iso-iec-17065-2012/>). **11. Research Market Transparency**, 2012 – Organic Dairy Products Foods And Drinks. Market – Global South Korea Market Forecasts, Size, Trends, And Analysis Industry 2011-2017 (<https://www.transparencymarketresearch.com/organic-dairy-foods-and-drinks-market.html>). **12.** Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 1 lipca 2004 r. w sprawie określenia jednostki organizacyjnej kwalifikującej środki ochrony roślin do stosowania w rolnictwie ekologicznym oraz prowadzącej wykaz tych środków (Dz.U. 2004 nr 164, poz. 1719). **13.** Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 1 lipca 2004 r. w sprawie określenia jednostki organizacyjnej kwalifikującej nawozy i środki poprawiające właściwości gleby do stosowania w rolnictwie ekologicznym oraz prowadzącej wykaz tych nawozów i środków (Dz.U. 2004 nr 164, poz. 1720). **14.** Rozporządzenie Rady (WE) nr 834/2007 z dnia 28 czerwca 2007 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych i uchylające rozporządzenie (EWG) nr 2092/91 (Dz.U. L 189/1 z 20.07.2007). **15.** Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 22 stycznia 2008 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej w ramach działania „Uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (Dz.U. 2008, nr 20, poz. 119). **16.** Rozporządzenie Komisji (WE) nr 889/2008 z dnia 5 września 2008 r. ustanawiające szczegółowe zasady wdrażania rozporządzenia Rady (WE) nr 834/2007 w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych w odniesieniu do produkcji ekologicznej, znakowania i kontroli (Dz.U. L 250/1 z 12.12.2008). **17.** Rozporządzenie Komisji (WE) NR 1235/2008 z dnia 8 grudnia 2008 r. ustanawiające szczegółowe zasady wykonania rozporządzenia Rady (WE) nr 834/2007 w odniesieniu do ustaleń dotyczących przywozu produktów ekologicznych z krajów trzecich (Dz.U. L 334/25 z 12.12.2008). **18.** Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 1 kwietnia 2009 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej w ramach działania „Uczestnictwo rolników w sys-

temach jakości żywności” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (Dz.U. 2009 nr 60, poz. 497). **19.** Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 2 marca 2010 r. w sprawie jednostek organizacyjnych oceniających i potwierdzających zgodność środków do produkcji ekologicznej z wymaganiami określonymi w przepisach dotyczących rolnictwa ekologicznego oraz prowadzących wykaz tych środków (Dz.U. 2010, nr 54, poz. 326). **20.** Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 marca 2010 r. w sprawie niektórych warunków produkcji ekologicznej (Dz.U. 2010, nr 56, poz. 348). **21.** Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 28 kwietnia 2015 r. w sprawie danych dotyczących wyników przeprowadzonych analiz (Dz.U. 2015, poz. 676). **22.** Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 26 maja 2015 r. w sprawie laboratoriów urzędowych i referencyjnych oraz zakresu analiz wykonywanych przez te laboratoria (Dz.U. 2015 poz. 795). **23.** Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 26 maja 2015 r. w sprawie ogólnych odstępstw od warunków produkcji ekologicznej (Dz.U. 2015, poz. 799). **24.** Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 11 maja 2016 r. w sprawie rodzajów nieprawidłowości lub naruszeń przepisów dotyczących rolnictwa ekologicznego i minimalnych środków, jakie jednostki certyfikujące są obowiązane zastosować w przypadku stwierdzenia wystąpienia tych nieprawidłowości lub naruszeń w ramach kontroli w rolnictwie ekologicznym (Dz.U. 2016, poz. 777). **25.** Rozporządzenie Wykonawcze Komisji (UE) 2017/2273 z dnia 8 grudnia 2017 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 889/2008 ustanawiające szczegółowe zasady wdrażania rozporządzenia Rady (WE) nr 834/2007 w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych w odniesieniu do produkcji ekologicznej, znakowania i kontroli (Dz.U. L 326/42 z 9.12.2017). **26. Runowski H.**, 2007 – Rolnictwo ekologiczne: zasady ekologicznego prowadzenia upraw i chowu zwierząt. AGROEXPERT Ośrodek Badań i Doradztwa dla Rolnictwa. **27. Stalenga J., Kuś J.**, 2007 – Rolnictwo Ekologiczne w Europie i Polsce. [W:] *Możliwości rozwoju rolnictwa ekologicznego w Polsce*, Studia i Raporty IUNG-PIB nr 6, 9-19. **28. Tyburski J., Żakowska-Biemans S.**, 2007 – Wprowadzenie do rolnictwa ekologicznego. Wyd. SGGW, Warszawa. **29.** Ustawa o rolnictwie ekologicznym (Dz.U. z 11 maja 2017, poz. 1054). **30. Walczak J., Wójcik P.**, 2013 – Krajowa charakterystyka ekologicznego chowu bydła mlecznego na tle statystyk Unii Europejskiej. *Wiad. Zoot.* 3, 5-13.

Ekologiczna produkcja drobiarska w Polsce na tle innych krajów europejskich

**Monika Łukasiewicz, Kamila Puppel,
Beata Kuczyńska, Arkadiusz Matuszewski,
Paweł Solarczyk**

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Wydział Nauk o Zwierzętach

Rosnące wymagania konsumentów sprawiają, że zagadnieniom jakości produktu, w tym mięsa i jaj, poświęca się obecnie coraz więcej uwagi. Wśród konsumentów, głównie w dużych miastach, rośnie zainteresowanie produktami pochodzenia ekologicznego. Świadomy wybór produktów ekologicznych jest dowodem wzrostu wiedzy żywieniowej, chęci poprawy jakości życia oraz dbałości o zdrowie swoje i najbliższych. Szacuje się, że do 2020 roku liczba konsumentów żywności ekologicznej wzrośnie nawet o połowę. Działania przewidziane w „Ramowym Planie Działań dla Żywności i Rolnictwa Eko-

logicznego w Polsce w latach 2014-2020” realizują i wspierają cele wyznaczone w ramach Europejskiego Funduszu na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, m.in. poprzez edukację dotyczącą promowania dobrostanu zwierząt oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami i przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną [20]. Rolnictwo ekologiczne jest systemem produkcji rolnej opartym na wykorzystaniu naturalnych procesów zachodzących w gospodarstwie rolnym. Dokumentem stanowiącym jego podstawę prawną jest ustawa z dnia 25 czerwca 2009 roku o rolnictwie ekologicznym [31], według której: „Ekologiczny chów zwierząt powinien opierać się na zasadzie poszanowania wysokich standardów dotyczących dobrostanu zwierząt, zaspokajając potrzeby związane z trybem życia danego gatunku zwierząt, a zarządzanie w odniesieniu do zdrowia zwierząt powinno opierać się na zapobieganiu chorobom. W związku z powyższym szczególną uwagę należy zwrócić na warunki w pomieszczeniach dla zwierząt, praktyki hodowlane i obsadę zwierząt. Ponadto należy wybierać rasy zwierząt, zwracając uwagę na zdolność zwierząt do przystosowania się do lokalnych warunków”.

W Polsce wiodącym systemem utrzymania kurcząt rzeźnych jest system intensywny, z wysoką obsadą na jednostce powierzchni podłogi, zwiększonym narażeniem na spadki naturalnej odporności i infekcje. Wśród systemów alternatywnych można wyróżnić wolnowybiegowy i ekologiczny. Powraca obecnie tendencja do stosowania tradycyjnych metod utrzymania kurcząt, z dostępem do otwartej, zielonej przestrzeni, świeżego powietrza oraz żywienia opartego na pa-